

త్యాగనిరతి

- నన్నయ

చదువండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

దధీచి మహా తపశ్శాలి. చ్యవన మహర్షి పుత్రుడు. ఒకప్పుడు రాక్షసులు దేవతల అస్త్రాలను గుంజుకొంటుండగా వాటిని దాచిపెట్టుమని దధీచికి దేవతలు ఇచ్చిపోయారు. కానీ ఎంతకాలమైనా వారు రాకపోయేసరికి దధీచి వారి అస్త్రాలను నీరుగా మార్చి తాగాడు. అటు తర్వాత దేవతలు మా అస్త్రాలు మాకిమ్మన్నారు. అప్పుడు ఆ అస్త్రాలు తన ఎముకలను పట్టి ఉన్నందువల్ల యోగాగ్నిలో తన శరీరాన్ని దహించుకొని అస్థికలను తీసుకొమ్మన్నాడు. అట్లా దధీచి ఎముకల నుండి ఇంద్రుని వజ్రాయుధం రూపొందింది.

ప్రశ్నలు:

1. దధీచి ఎవరు?
2. దధీచి చేసిన త్యాగం ఏమిటి? ఎందుకు?
3. త్యాగం అంటే ఏమిటి?
4. మీకు తెలిసిన త్యాగమూర్తుల పేర్లను తెలుపండి.

పాఠం నేపథ్యం

పూర్వకాలంలో శిబి భృగుతుంగ పర్వతంపై యజ్ఞం చేశాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు, అగ్నిదేవుడు శిబిచక్రవర్తి గుణగణాలను పరీక్షించాలనుకున్నారు. అగ్ని పావురంగా మారాడు. ఇంద్రుడు దేగరూపం ధరించాడు. దేగంటే భయంతో పావురం శిబిచక్రవర్తి వద్దకు వచ్చి శరణు కోరింది.

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం ఇతిహాస ప్రక్రియకు చెందినది. ఇతిహాసం అంటే 'ఇది ఇట్లా జరిగింది' అని అర్థం. ఇతిహాసంలో కథకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఉంటుంది.

ఈ కథలు గ్రంథస్థం కాకముందు వాగ్రూపంలో ఉండేవి.

భారత రామాయణాలను ఇతిహాసాలు అంటారు.

ఈ పాఠాన్ని శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతంలోని అరణ్యపర్వంలోని తృతీయ ఆశ్వాసం నుండి గ్రహించారు.

కవి పరిచయం

(11వ శతాబ్దం)

రాజమహేంద్రవరాన్ని రాజధానిగా పరిపాలించిన రాజరాజ నరేంద్రుని ఆస్థానకవి నన్నయ. ఇతనికి వాగనుశాసనుడనే బిరుదు ఉన్నది.

వ్యాసుడు మహాభారతాన్ని సంస్కృతంలో రాశాడు. నన్నయ మహాభారతంలోని పద్యనిమిది పర్వాలలో ఆది, సభా పర్వాలు, అరణ్యపర్వంలో 4వ ఆశ్వాసంలో 'శారదరాత్రులు' అనే పద్యం వరకు తెలుగులోకి అనువదించాడు. 'ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి' అనే తెలుగు వ్యాకరణ గ్రంథాన్ని సంస్కృతంలో రాశాడు. తన కవిత్వంలో 'ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తి, అక్షరరమ్యత, నానారుచిరార్థసూక్తి నిధిత్వం' అనే లక్షణాలున్నాయని చెప్పుకున్నాడు.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ◇ పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదువండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ◇ పాఠం చదువండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీత గీయండి.
- ◇ వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకొండి.

ప్రవేశిక

మన ప్రాచీనసాహిత్యంలో నైతికవిలువలకు ఎంతో ప్రాధాన్యం ఉన్నది. భారత, రామాయణాలు ఉత్తములైన రాజుల కథలను వివరిస్తాయి. వారిలో శిబిచక్రవర్తి త్యాగగుణానికి తార్కాణంగా నిలుస్తాడు. తనను ఆశ్రయించిన ఒక పావురాన్ని దేగ నుండి రక్షించడానికి తన ప్రాణాలను సైతం లెక్కచేయడు. అది ఎట్లానో తెలుసుకుందాం.

I

అ॥ నిన్ను సత్య ధర్మ నిర్మలుంగా విందు
నట్టి నీకు బాడియయ్య? యిప్పు
డతి బుభుక్షితుండనై యున్న నాకు నా
హార విఘ్న మిట్టులాచరింప?

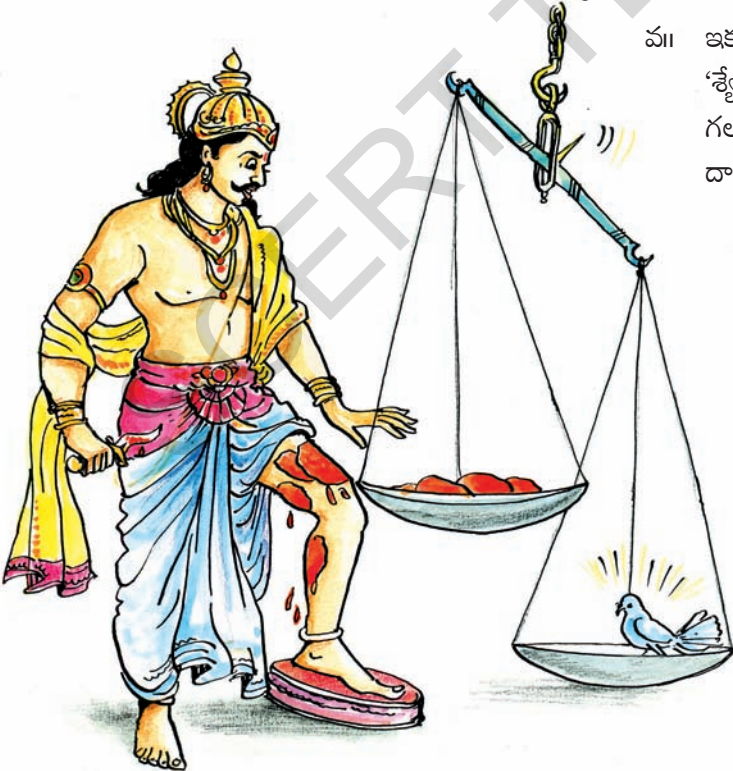
... 1

వ॥ సర్వ భూతంబులు నాహారంబున జీవించి వర్ధిల్లు, నిదినాకు, భక్ష్యంబు గానినాడు బుభుక్షువేదనంజేసి ప్రాణ
వియోగంబగు, నట్లయిన నా పుత్రులు భార్యయు జీవింపనేర, రాక్క కపోతంబు రక్షించి పెక్కు జీవులకు హింస
సేయుట ధర్మవిరోధంబు

... 2

❁ క॥ ధర్మజ్ఞులైన పురుషులు
ధర్మవునకు బాధసేయు ధర్మవునైనన్
ధర్మముగా మదిఁ దలఁపరు
ధర్మవు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్ ... 3

వ॥ ఇక్కపోతంబు నాకు వేదవిహితంబైన యాహారంబు.
‘శ్వేనాః కపోతాన్ ఖాదయన్తి’ యను వేదవచనంబు
గలదు గావున దీని నాకు నాహారంబుగా నిమ్మనిన
దానికి శిబి యిట్లనియె ... 4

ఆలోచించండి -చెప్పండి

- ◆ సత్యధర్మ నిర్మలుడని శిబి చక్రవర్తిని ఎందుకన్నారు?
- ◆ “ధర్మవు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్” దీనిపై మీ అభిప్రాయాన్ని చెప్పండి.
- ◆ ఆశ్రితులను ఎందుకు విడిచి పెట్టరాదు?
- ◆ ఏ సందర్భంలో ఇతరులు మిమ్మల్ని ఆశ్రయిస్తారు?

❁ తే॥ ప్రాణభయమున వచ్చి యిప్పుక్షి నన్ను
నాశ్రయించె నాశ్రితునెట్టి యధముడయిన
విడువడనినను నేనెట్లు విడుతు దీని?
నాశ్రిత త్యాగమిది ధర్మవగునె? చెవుమ

... 5

II

వ॥ నీవు పక్షివయ్యును ధర్మమెఱింగినట్లు పలికితి, శరణాగత పరిత్యాగంబు కంటె మిక్కిలి యధర్మం బొందెదొ?
నీయాకలి దీననకాని యొంట నుపశమింపదే? నీ యత్నం బాహారార్థం బేని యిప్పు డివ్వనంబున మృగ
మహిష వరాహ ఖగ మాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద, నికృష్టోతంబు వలని యాగ్రహం బుడుగుము,
దీని నేనెట్లును విడువ' ననిన శ్యేనం బిట్లనియె...

... 6

ఆ॥ నాకు విహిత భక్షణంబిది; యిప్పుక్షి
బూని కావ నీకు బుద్ధియేని
యవని నాథ! దీని యంత నీ మాంసంబు
దూచి నాకుఁ బెట్టు తొలగ కిప్పుడ

... 7

❁ చ॥ అనిన 'నునుగ్రహించితి మహా విహగోత్తమ' యంచు సంతనం
బున శిబి తత్క్షణంబు యసి పుత్రిక నాత్మశరీర కర్తనం
బనఘుండు సేసి చేసి తన యంగమునం గల మాంసమెల్లఁ బె
ట్టినను గపోతభాగమ కడిందిగ డిందుచు నుండె నత్తులన్

... 8

క॥ దానికి నచ్చెరువడి ధర
ఱీ నాథుండు తనువు నందు నెత్తురు దొరుంగం
దాన తుల యెక్కె నంతన్
వాని గుణోన్నతికి మెచ్చి వాసవ దహనుల్

... 9

వ॥ శ్యేనకపోత రూపంబులు విడిచి నిజరూపంబులఁ జూపి 'నీదైర్య శౌర్యాది గుణంబు లనన్యసాధారణంబులు
గావున నీకీర్తి నిత్యంబై శబ్ద బ్రహ్మంబు గలయంత కాలంబు వర్తిల్లుచుండు'మని శిబికి వరంబిచ్చి యంద్రాగ్నులు
చనిరి.

... 10

అలోచించండి -చెప్పండి

- ◆ దేగ తన ఆకలిని తీర్చుకోవడానికి శిబి మాంసాన్ని ఎందుకు కోరింది?
- ◆ "అనుగ్రహించితి మహా విహగోత్తమ" అని శిబిచక్రవర్తి అనటాన్ని మీరెట్లా అర్థం చేసుకున్నారు?
- ◆ శిబిచక్రవర్తి పావురాన్ని రక్షించడానికి ప్రాణత్యాగానికి పూనుకున్నాడు కదా! త్యాగం ఆవశ్యకత ఏమిటి?

I

1. “ఓ శిబి చక్రవర్తి! నీవు సత్య ధర్మాలను ఆచరించటంచేత కళంకం లేనివాడివని విన్నాను. అటువంటి నీవు ఈ సమయంలో మిక్కిలి ఆకలితో ఉన్న నాకు ఆహారం దొరకకుండా చేయటం న్యాయమేనా?
2. అన్ని ప్రాణులు కూడా ఆహారం మూలంగానే బ్రతుకుతూ వృద్ధి పొందుతాయి. ఈ పావురం నాకు ఆహారం కాకపోతే ఆకలిబాధతో నా ప్రాణాలు పోతాయి. అట్లాగే నా పిల్లలు, భార్య కూడా బతుకజాలరు. ఒక్క పావురాన్ని కాపాడి ఇన్ని ప్రాణులను హింసించటం ధర్మానికి వ్యతిరేకమే కదా!
3. ధర్మం తెలిసినవారు ధర్మానికి కీడు చేసే ఎటువంటి ధర్మావైనా ధర్మమని మనస్సులో తలచుకోరు. ధర్మం అనేది అన్నింటికీ మేలును కలిగించేదిగానే ఉండాలి.
4. ఈ పావురం నాకు వేదంచే నిర్దేశింపబడిన ఆహారం. ‘డేగలు పావురాలను తింటాయి’ అనే వేద వాక్యం ఉన్నది. కాబట్టి దీనిని నాకు ఆహారంగా ఇవ్వు”మని అడిగిన డేగతో శిబి ఈ విధంగా బదులు పలికాడు.
5. “ప్రాణభయంతో వచ్చి ఈ పావురం నన్ను ఆశ్రయించింది. ఎంతటి నీచుడయినా రక్షింపుమని వచ్చిన ఆశ్రితుడిని విడిచిపెట్టడు. నేనెట్లా విడిచిపెడతాను? ఆశ్రితులను విడిచిపెట్టడం ధర్మం ఎట్లా అవుతుందో నీవే చెప్పు.

II

6. నీవు పక్షివి ఐనప్పటికీ ధర్మం తెలిసిన దానివలె మాట్లాడావు. రక్షించుమని కోరి వచ్చిన వారిని విడిచిపెట్టటం కన్న అధర్మం మరొకటుంటుందా? నీ ఆకలి ఈ పావురాన్ని తింటే కానీ తీరదా? నీ ప్రయత్నం ఆహారం కోసమే అయితే ఇప్పుడు అడవిలో ఎన్ని జంతువులు లేవు? లేళ్ళు, దున్నలు, పందులు, పక్షులు మొదలైన వాటి మాంసాలు దీని కన్నా ఎక్కువగా పెడతాను. ఈ పావురం మీద కోపాన్ని విడిచిపెట్టు. దీన్ని మాత్రం నేను విడువను” అని శిబి చెప్పగా డేగ ఇట్లా బదులు పలికింది.
7. “ఓ రాజా! ఈ పావురం నాకు సహజసిద్ధంగా కల్పించబడిన ఆహారం. ఒకవేళ దీన్ని నీవు కాపాడాలని అనుకుంటే, దాని బరువుకు తూగినంత మాంసాన్ని నీ శరీరం నుంచి నాకు పెట్టు”మని అడిగింది.
8. అనగా సంతోషించిన శిబి “పక్షులన్నింటిలో గొప్పదానివైన నీవు నాపై దయ చూపావు” అని చెప్పి వెంటనే చిన్న కత్తితో తన శరీరంలోని మాంసాన్ని కోసి తక్కిన వేస్తూ పావురం బరువుతో తూకం వేశాడు. తన దేహంలోని మొత్తం మాంసం వేసినప్పటికీ పావురం ఉన్నవైపే తక్కిన మొగ్గుతున్నది.
9. తన శరీరం నుండి ఎంత మాంసం ఇచ్చినా పావురంతో సరితూగక పోవటంతో ఆశ్చర్యపడ్డ శిబి చక్రవర్తి తానే తక్కినలో కూర్చున్నాడు. అటువంటి ఆత్మార్పణతో కూడిన అతని త్యాగ గుణాన్ని చూసి ఇంద్రుడు, అగ్ని దేవుడు మెచ్చుకొని...
10. డేగ, పావురం రూపాల్లో ఉన్న ఇంద్రుడు, అగ్ని వారి నిజరూపాలతో సాక్షాత్కరించి “నీ ధైర్య, శౌర్య గుణాలు చాలా గొప్పవి. ఇవి ఇతరులకు సాధ్యంకావు. కావున నీ కీర్తి శాశ్వతంగా ఉంటుంది”దని వెళ్ళిపోయారు.

ఇవి చేయండి

I. విని, అర్థంచేసుకొని, ఆలోచించి మాట్లాడడం

1. త్యాగం అంటే ఏమిటి? త్యాగంలోని గొప్పతనం ఏమిటి?
2. ఇతరులకోసం, సమాజంకోసం త్యాగం చేసిన వారి గురించి చెప్పండి.

II. ధారాళంగా చదువడం - అర్థం చేసుకొని ప్రతిస్పందించడం

1. కింది వాక్యాల ఆధారంగా పాఠంలోని పద్యపాదాలను గుర్తించి రాయండి.

- అ) ధర్మం జగత్తుకంతటికీ మేలు చేయాలి _____
- ఆ) ఈ పక్షి నాకు ప్రకృతి సహజంగా ఏర్పడిన ఆహారం _____
- ఇ) ఆశ్రయించిన వారిని విడిచిపెట్టడం ధర్మమవుతుందా చెప్పు _____

2. కింది పద్యాన్ని చదివి ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సరిపోయే జవాబును గుర్తించండి.

బ్రతికి నన్నినాళ్ళు ఫలము లిచ్చుటేగాదు
చచ్చిగూడ చీల్చియిచ్చు తనువు
త్యాగభావమునకు తరువులే గురువులు
లలిత సుగుణజాల తెలుగుబాల.

- అ) 'చెట్టు' అను పదానికి సరిపోయేపదం. ()
- ఎ) తరువు బి) గురువు సి) ఫలం డి) గుణం
- ఆ) త్యాగానికి గురువులు ఎవరు? ()
- ఎ) మానవులు బి) చెట్లు సి) పక్షులు డి) జంతువులు
- ఇ) తనువును చీల్చి యిచ్చేవి ()
- ఎ) మేఘాలు బి) నదులు సి) చెట్లు డి) పక్షులు
- ఈ) చచ్చుట పదానికి వ్యతిరేకార్థం ()
- ఎ) పెరుగుట బి) తరుగుట సి) బ్రతుకుట డి) మేల్కొనుట
- ఉ) పై పద్యానికి తగిన శీర్షిక ()
- ఎ) భారం బి) ప్రాణం సి) యోగం డి) త్యాగం

III.

స్వీయరచన

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) ఇతరులు ఆహారం తినేటప్పుడు ఎందుకు విఘ్నం కలిగించకూడదో రాయండి.
- ఆ) 'అందరూ ధర్మాన్ని ఆచరించాలి' అనే విషయాన్ని సమర్థిస్తూ రాయండి.
- ఇ) ఇతరుల కొరకు మనం ఎట్లాంటి త్యాగాలను చేయవచ్చో రాయండి.
- ఈ) 'త్యాగనిరతి' అనే శీర్షిక పాఠానికి ఏవిధంగా తగినదో రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నకు పది వాక్యాల్లో జవాబు రాయండి.

- అ) త్యాగం చేయటంలో ఉన్న గొప్పతనాన్ని, అనుభూతిని వివరించండి.

IV.

సృజనాత్మకత / ప్రశంస

1. కింది ప్రశ్నకు జవాబును సృజనాత్మకంగా రాయండి.

- అ) అన్ని దానాల్లోకెల్ల అన్నదానం గొప్పది. శరీరంలోని అవయవదానం ఇంకా గొప్పది. అవయవదానంపై ప్రజలకు చైతన్యం కలిగించుమని వార్తా పత్రికలకు లేఖ రాయండి.

V.

పదజాల వినియోగం

1. గీత గీసిన పదాలకు అర్థాలను రాయండి.

ఉదా: కపోతములు శాంతికి చిహ్నాలని భావిస్తారు.

కపోతములు = పావురములు

- అ) ఆశ్రితులను వదలి వేయుట ధర్మవు కాదు.
- ఆ) ఉత్తముడు పరుల హితమునే కోరతాడు.
- ఇ) ఎందరో మహానుభావుల పరిత్యాగం వల్లనే తెలంగాణా రాష్ట్రం సిద్ధించింది.
- ఈ) దేశంలో సుఖశాంతులు వర్ధిల్లుగాక!
- ఉ) బుభుక్షితుడు రుచిని పట్టించుకోకుండా ఆరగిస్తాడు.

2. కింది వాక్యాలలోని నానార్థాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా: ఈ సంవత్సరం వానలు తక్కువగా ఉన్నాయి.

వర్షం = సంవత్సరం, వాన

- అ) న్యాయంగా ఆలోచిస్తే పాలలో నీళ్ళు కలపడం ధర్మం కాదు.

పాడి : _____; _____

- ఆ) అడవిలోని జంతువులకు నీరు కరువవుతున్నది.

వనం : _____; _____

VI.

భాషను గురించి తెలుసుకుందాం

1. కింది వాక్యాలను చదువండి. అవి ఎటువంటి వాక్యాల్లో గుర్తించి జతపరచండి.

ఉదా: లోపలకి రావచ్చు - అనుమత్యర్థక వాక్యం

అ) దయచేసి వినండి	()	1. ఆశ్చర్యార్థక వాక్యం
ఆ) రమ చక్కగా రాయగలదు	()	2. ప్రశ్నార్థక వాక్యం
ఇ) ఆహా! ఎంత బాగుందో	()	3. సామర్థ్యార్థక వాక్యం
ఈ) అల్లరి చేయవద్దు	()	4. ప్రార్థనార్థక వాక్యం
ఉ) గిరి! ఎక్కడున్నావు?	()	5. నిషేధార్థక వాక్యం

2. కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

అ) ఇంద్రాగ్నులు	=	_____ + _____	=	_____
ఆ) త్యాగమిది	=	_____ + _____	=	_____
ఇ) ఆహారార్థం	=	_____ + _____	=	_____
ఈ) నేనెట్లు	=	_____ + _____	=	_____
ఉ) శౌర్యాది	=	_____ + _____	=	_____

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ♦ త్యాగబుద్ధి కలిగిన ఇద్దరు మహనీయుల వివరాలను లేదా కథలను లేదా సంఘటనలను సేకరించండి. నివేదిక రాసి తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

నేనివి చేయగలనా?

1. త్యాగంలోని గొప్పదనాన్ని సొంతమాటల్లో చెప్పగలను.	అవును / కాదు
2. అపరిచిత పద్యాన్ని చదివి అర్థం చేసుకోగలను. సరైన జవాబులు గుర్తించగలను.	అవును / కాదు
3. నిత్యజీవితంలో జరిగిన ఒక సంఘటనలోని త్యాగభావాన్ని గుర్తించగలను.	అవును / కాదు
4. అవయవదానంపై ప్రజలకు చైతన్యం కలిగించుమని వార్తా పత్రికకు లేఖ రాయగలను.	అవును / కాదు

సూక్తి

త్యాగం వల్ల సదాచారం,
సత్ప్రవర్తన వల్ల మానవజన్మ
సార్థకమవుతాయి.

